

Postupci sticanja i osporavanja pronalazačkog prava u Bosni i Hercegovini: Osvrt na ulogu vještaka/stručnjaka

Genc Trnavci

Prof. dr. redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Bihaću, Bihać, Bosna i Hercegovina, g.trnavci@gmail.com

Sažetak: Stručnjaci/vještaci igraju u oblasti tehničke struke ključnu ulogu u domenu utvrđivanja pravnih činjenica od značaja za sticanje i osporavanje pronalazačkih prava. U tu svrhu pozitivnim pravom precizno je propisana procedura sticanja i ostvarivanja ovih prava intelektualnog vlasništva.

Ključne riječi: pronalazak, izum, patent, tehničko znanje i iskustvo, know how, vještak.

Datum prijema rada: 25. maj 2015.

Datum odobrenja rada: 30. maj 2015.

UVOD

Prvi zakonski tekst kojim je uređena materija pronalazačkog prava donesen je u francuskoj 1791. godine.¹ SAD su ubrzo slijedile ovaj primjer 1792. godine, a to su listom učinile i sve ostale industrijski razvijene zemlje.² Monopolsko pravo koje se priznaje pronalazaču, odnosno ovlaštenom proizvođaču, uglavnom, dobiva zaštitu u obliku patenta, mada, vremenom, uporedo sa tehničkim, tehnološkim i općim društvenim razvojem, u našem i uporednom pravu, nastaju i razvijaju se i drugi oblici pravne zaštite pronalazačkog prava kao što su: tzv. mali patenti, tehnička unapređenja, dopunski patenti, korisni modeli, topografije integriranih kola itd.

Prvi zakon iz ove oblasti u našoj zemlji i na prostorima bivše Jugoslavije bio je Zakon o zaštiti industrijskog vlasništva od 17. februara 1922. godine, koji je, uz izmjene učinjene 1928. godine, ostao na snazi sve do kraja II svjetskog rata. Nakon II svjetskog rata, 1948. godine, donesen je Zakon o pronalascima i tehničkim usavršavanjima FNRJ, koji je kao osnovni instrument zaštite pronalazaka predvidio tzv. pronalazačko svjedočanstvo, po uzoru na SSSR. Tim zakonom normiran je i patent, koji je tako bio namijenjen isključivo zaštiti inostranih pronalazača. Po sistemu prona-

lazačkih svjedočanstava, monopolsko pravo pronalazača bilo je krajnje suženo: država je smatrana titularom prava na pronalazak i prava iz pronalaska, a pronalazaču bila su garantirana samo pronalazačka moralna prava i određena imovinska prava (pravo na naknadu).

Uvidjelo se ubrzo da pristup izdavanja pronalazačkih svjedočanstva nije bio dovoljno motivirajući za pronalazače i da nije poticao tehnički i tehnološki razvoj zemlje. Tako, uvođenjem samoupravnog društvenog, pravnog i ekonomskog uređenja 1952. godine, pristupilo se izdavanju patenata i prema domaćim pronalazačima. Povoljniji tretman domaćih pronalazača isprva omogućen je odlukom Glavne državne arbitraže iz 1954. godine. Kasnije ovaj pristup sankcioniran je donošenjem Zakona o patentima i tehničkim unapređenjima iz 1960. godine, koji je bio na snazi sve do 1981. godine kad je donesen Zakon o zaštiti pronalazaka, tehničkih unapređenja i znakova razlikovanja. U BiH donesen je Zakon o industrijskom vlasništvu u Bosni i Hercegovini iz 2002. godine,³ a danas je u ovom domenu na snazi Zakon o patentu Bosne i Hercegovine iz 2010. godine (u dljem tekstu: ZOP).⁴

Spomenute kodifikacije pronalazačkog prava izvršene su na temelju međunarodnih standarda zaštite pronalazačkog prava koji su ostvareni potpisivanjem i ratifikacijom Konvencije Pariške Unije za zaštitu industrijskog vlasništva iz 1883. godine, kao i posebnim konvencijama sa užom primjenom, te aranžmanima i sporazumima usvojenim u

¹ ¹ O izvorima, literaturi i bibliografskim podacima u vezi sa francuskim pravom vidjeti na: <http://www.ipmenu.com/country/france.htm> (posljednji put posjećena 29. januara 2009. godine).

² ² O izvorima, literaturi i bibliografskim podacima u vezi sa pravom SAD vidjeti na: <http://www.intelproplaw.com/> i <http://www.uspto.gov/> (posljednji put posjećena 29. januara 2009. godine).

³ Službeni glasnik BiH, br. 2/03.

⁴ Službeni glasnik BiH, br. 53/10.

dejstva prema savjesnim trećim licima. Nesavjesni tuženi je dužan tužiocu naknaditi svu prouzrokovanu štetu, ako je ovaj zatraži. Eventualne naknade koje su treća lica plaćala ranijem nosiocu patenta, nakon pravosnažnosti presude, plaćaju se novom nosiocu patenta.

ZAKLJUČAK

Ključnu ulogu u postupku sticanja pronalazačkog prava (patenta) i njegovog osporavanja (patenta i know-how-a) imaju vještaci odgovarajuće tehničke struke. Njihova uloga je ukazati na sve tri krucijalne pravne činjenice za patentibilnost izuma: da li je izum nov, da li ima inventivni nivo i da li je industrijski primjenljiv. Isto tako, u eventualnom sudskom građanskom postupku za osporavanje, kako patenta, tako i know-how-a, vještaci ukazuju sudu na pravnu činjenicu tehničkih tajnih znanja i iskustava u procesu proizvodnje koja rezultiraju kvalitetnijim ili/i jeftinijim robama i uslugama i činjenicu tajnosti.

Samo subjektivno patentno pravo je isključivo (monopolsko) pravo apsolutnoga karaktera, s obzirom da djeluje *erga omnes*, ali koje nije neograničeno, budući da je interes društvene zajednice da pronalazak što prije postane javno dobro. Stoga, patentno pravo je vremenski, prostorno i sadržajno (stvarno) ograničeno.

Monopolsko (isključivo) pravo ima privremeni karakter. Zakonom je ograničeno na određeni rok trajanja patenta, koji znatno varira od zemlje do zemlje. Opstanak patenta zavisi od izvjesnog činjenja, odnosno ponašanja nosioca patenta: od plaćanja godišnjih taksi, iskorištavanja pronalaska koji je predmet patenta itd.

Subjektivno patentno pravo je i *prostorno ograničeno* na teritoriju države u kojoj je izdat patent. Zbog toga se privredno značajni pronalasci patentiraju u velikom broju zemalja putem podnošenja međunarodne prijave.

Subjektivno patentno pravo je i *sadržajno (stvarno) ograničeno*, jer se odnosi samo na predmet pronalaska koji je zaštićen patentom, a ne i na bilo koji drugi predmet industrijskog vlasništva, npr. na prateći know-how.

LITERATURE:

<http://www.ipmenu.com/country/france.htm> (posljednji put posjećena 29. januara 2009. godine);

<http://www.intelproplaw.com/> i <http://www.uspto.gov/> (posljednji put posjećena 29. januara 2009. godine);

Službeni glasnik BiH, br. 2/03;

Službeni glasnik BiH, br. 53/10;

V. Besarović, V. Besarović i B. Žarković, *Intelektualna vlasništvo-industrijska vlasništvo i autorsko pravo*, Dosije, Beograd, 1998;

S. Marković; *Pravo intelektualne svojine*, Magistrat i Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007;

R. Prica, *Ugovor o know-how*, Beograd, 1981;

Službene novine FBiH, br. 43/99, 32/00, 29/03 i

www.ipr.gov.ba (posljednji put posjećena 29. januara 2015. godine).

Procedures of Acquiring and Litigating (Contesting) Inventors' Rights in Bosnia and Herzegovina with the Focus on the Procedural Role of Technical Expert Witnesses

Genc Trnavci

Prof. dr, full professor at the Faculty of Law of the University of Bihać, Bihać, Bosnia and Herzegovina, g.trnavci@gmail.com

Abstract: Technical experts play a key role in the procedures of importance for the acquisition and denial of invention rights, i.e., of establishing and litigating patent rights, as providing respective reports to institutions deliberating the following legal facts and elements as to: whether an innovation is new or not, whether it has a satisfactory level of invention, whether it is eligible for industrial production, and when it comes to know-how, whether it is of a particular technical use and characterized as a business secret.

Keywords: discovery, invention, patent, technical knowledge and experience, know-how, expert.